

שִׁוּנָה הַלְכוֹת

גליון 734

יום שישי כ"ד טבת
עש"ק וארא / התשפ"ה



גליון שבועי

יו"ל ע"י מכון הלכה חב"ד (ע"ר)



משולחן
ההלכה

הרב אייל פלד
מו"ץ וראש כולל הוראה
בעמנואל וחבר מכון הלכה חב"ד

הקדמת הכהן לעלות לתורה

מצוות "וקדשתו"

על הכהן נאמר: "וקידשתו"¹, והצטוונו להקדים אותו בדברים שבקדושה, וכך מובא להלכה אודות כבוד הכהנים: "וצריך כל אדם מישראל לנהוג בהן כבוד הרבה ולהקדים אותן לכל דבר שבקדושה, לפתוח בתורה ראשון, ולברך ראשון, וליטול מנה יפה ראשון"². ועל כן, בכל פעם שקוראים בתורה - עולה הכהן ראשון, ואחריו לוי, והחל מעליית "שלישי" עולים ישראלים, ואין לקרוא לכהנים ולוויים נוספים בעליות הבאות, אך למפטיר יכול לעלות כהן או לוי³.

כהן השווה בחמתו לישראל מצוה מן התורה להקדימו, ולמעשה, אפילו כהן עם הארץ מקדימים אותו לחכם גדול לוי או ישראל. אך כהן שעבר על מצוות המיוחדות לכהנים, קנסוהו חכמים ופסלוהו מכל מעלות הכהונה, ואין קוראים לו לעלות לתורה ראשון. כהן שגשג גרושה או חלוצה וכו' - אינו עולה לתורה ראשון. וכן כהן שנטמא למת (שאינו משבעת "מתי מצוה") אינו עולה לתורה ראשון, עד שישוב ויקבל על עצמו שלא יטמא עוד למתים⁴. אם אין כהן בבית הכנסת,

טוב להקדים את הלוי ולקרוא לו לעלות ראשון, אבל אין חיוב בדבר, אלא אם ירצה יכול לקרוא לכל העליות לישראלים. וכשקורא ללוי או לישראל לעליית ראשון יאמר הגבאי "במקום כהן", כדי שלא יטעו ויחשבו שהוא כהן⁵.

כשארין לוי בבית הכנסת

אם אין לוי בבית הכנסת, הכהן שעלה ראשון יעלה פעם נוספת לעליית שני במקום לוי, ויברך שנית. אבל לא יעלה כהן אחר, כדי שלא יאמרו שהראשון פגום. אם התחיל הכהן לברך ברכת התורה פעם שניה (שאמר כבר בא"י) כי היה סבור שאין בבית הכנסת לוי, והתברר שיש שם לוי או שנכנס לוי לביהכ"ס - אין מפסיקים אותו. אך אם אמר רק "ברכו" ועדיין לא התחיל בברכה - מפסיקים אותו ויעלה הלוי. אם קרא הגבאי לכהן או ללוי מסויים, והתברר שאינו נמצא כעת בבית הכנסת - לא יקרא לאחר בשמו משום פגמו של ראשון, אלא יעלה כהן או לוי אחר מעצמו⁶.

כשקראו לאחר ונכנס כהן

אם לא היה נוכח כהן בבית הכנסת וקראו ללוי או ישראל, ואז נכנס כהן לבית הכנסת (או הבחינו שהיה כבר בשעה שקראו ללוי או לישראל) - יעמוד הקורא שאינו כהן ליד שולחן הקריאה עד שיסיים הכהן (ואם הוא ישראל: עד שיסיימו הכהן והלוי), ואז יעלה הוא. וכן הדין אפילו אם כבר אמר "ברכו". אך אם התחיל כבר לברך ברכת התורה (שאמר כבר בא"י) ואז נכנס הכהן לבית הכנסת - אינו פוסק⁷.

במקום הצורך יכול הכהן למחול על כבודו - בפרט בשני וחמישי - ולתת רשות לישראל לעלות לתורה ראשון, וצריכים כל הכהנים שבמקום למחול, ואח"כ יאמר הגבאי בפירוש "ברשות כהן". ואם הכהנים יצאו החוצה יכול הגבאי לומר "אין כאן כהן". וטוב לכבד את הכהן בהוצאת הס"ת, כדי לקיים "וקדשתו" במקצת. אך למרות שמן הדין יכול כהן למחול על כבודו, למעשה היו רבותינו נשיאינו מדרקים ביותר, בדרך כלל, שבכל קריאה בתורה יהיה הסדר: כהן, לוי, ישראל. רק במקום שיש צורך מיוחד קוראים לאחר ברשות הכהן⁸.

1. ט"א ס"ג (ושם כ' שכאשר הוא שווה בחכמה לישראל הוא חיוב מהתורה). וראה שלחן מנחם ח"ו ע' מד-מה.

2. שו"ע או"ח סק"ה ס"ו. שו"ע אדה"ז או"ח ס"א ס"ג. וראה המלך במבטו ח"א ע' רס"ה. וראה גם לקוטי ספורים (פרלוב) ע' עב, שכשלא היה כהן והקדימו לוי לישראל (אף שהיה הישראל ת"ח) הייתה דעתו הק' של אדה"ז נוחה מכן, וברך את הקורא באריכות-ימים.

3. שו"ע או"ח סק"ה ס"ז-ח. וס"א. וראה ט"ז שם סק"ז. מג"א שם סק"ח.

4. שו"ע או"ח סק"ה ס"ו. מג"א שם סק"ח.

5. טו"א סק"ה. שו"ע אדה"ז או"ח סק"ח ס"ס. שו"ת חת"ס או"ח ס"י כה (טוב לכבודו). שו"ת סתרי ומגני ס"י ה' ע' 29 (ברשות). וראה סה"ש ק"ץ הש"ת ע' 67. ספר המנהגים ע' 14. היכל מנחם ח"א ע' ר"ב. פרדס חב"ד גליון 13 ע' 267. וע"ע באריכות בפסק"ת סק"ה אות ט. ביורוי מנהגים - סדר היום ע' 236 (ועיי"ש ע' 9).

1. ויקרא כא, ח.

2. גיטין נט, א-א. רמ"א שם ס"י. משנ"ב שם סק"ו.

3. שו"ע או"ח סק"ה ס"ד. שו"ע אדה"ז או"ח סק"ח ס"א וס"ג;

הספר שכולם חיכו לו טיפול בקטנים בשבת

מצטרפים למכון הלכה חב"ד אחד
המסלולים ומקבלים את ספרי המכון
הצטרפו בטל: **058-7207770**

בשבת אין סמס לרב!

דברים הבאים בתוך הסעודה וברכתם

מהם הדברים שאין לברך עליהם בתוך הסעודה? "משקה" המוגש לאמירת לחיים בסעודה - האם מברכים עליו? האם מברכים על גלידה המוגשת בסוף הסעודה?

יום ראשון מאכלים הנפטרים בברכה על הלחם

אמרו חכמים: "דברים הבאים מחמת הסעודה בתוך הסעודה... פת פוטרתי". כלומר, שהדברים הנאכלים כחלק מהסעודה כתוספת ללחם, כמו למשל סלטים, מנות עיקריות, תוספות ומרקים, נחשבים כטפלים ובטלים כלפי העיקר - הלחם ונפטרים בברכה על הלחם, ובגלל שאכילת שאר המאכלים טפלה לסעודה אין לברך עליהם. אך דברים שלא באים כחלק מהסעודה, צריך לברך עליהם בנפרד.

יום שני מיני מזונות הבאים בתוך הסעודה

לגבי מוצרים שברכתם "מזונות" המוגשים בתוך הסעודה, כתבו הפוסקים לחלק בין הסוגים השונים; מזונות המטוגנים בשמן עמוק כמו סופגניה או עוגת דבש שנילושה ברוב דבש או עיסה הממולאת עם מיני מתיקה וכדומה, שברכתם מזונות לכל הדעות אם הם נאכלים רק לקינוח ולא להשביע צריך לברך עליהם. אך שאר המאפים יש הסוברים שהם פת גמורה, ולכן אין לברך עליהם בסעודה. והמובחר ביותר להגישם לאחר ברכת המזון ובמיוחד כשבת, ואין בזה משום ברכה שאינה צריכה, וכך הורה למעשה הר"ש דווארקיין ע"ה².

יום שלישי פירות המוגשים בתוך הסעודה

פירות הנאכלים ללא לחם, כמו קינוח ולא כחלק מארוחה, יש לברך עליהם, בין חיים ובין מבושלים, לכל הדעות, וכן פיצוחים המוגשים כקינוח לסעודה יש לברך עליהם. אך פירות המוגשים כחלק מן הסעודה כמו סלט המורכב מתפוחים ואגוזים וכדומה, או תוספת של שזיפים או תמרים וצימוקים המוגשים כתוספת למנה עיקרית, מכיוון שהכוונה היא לאוכלם כעת כחלק מהארוחה, כדאי לטעום מהם פחות מ"כזית" לפני הסעודה ולברך עליהם בנפרד ובכך לפטור אותם מברכה בזמן הסעודה. ואם הכוונה בפירות אלו הוא כדי שיאכלו יחד עם הלחם והדבר היחיד שמלפת בו את הפת

1. ברכות מא, ב; טוש"ע וני"כ ושו"ע אדה"צ או"ח סקע"ד וסקע"ז; סדרבה"נ פ"ד ס"א ואילן; וראה בבאור ברה"י לרב אלאשוילי פ"ד הע' יז ד"ן לגבי דברים שהם חלק מן הסעודה המוגשים בסוף הסעודה לעידון ותענוג.
2. ברכות מא, ב; טוש"ע וני"כ ושו"ע אדה"צ או"ח סקע"ד וסקע"ז וסרט"ז ס"ה וראה שם סרט"ז ק"א סק"ז; סדרבה"נ פ"ב ס"ז-י; 'קובץ אור ישראל' עב' ט' שלט.

בסעודה זו הוא הפירות, יאכל מהם עם פת בתחילה ובסוף, ולא יצטרך לברך עליהם כלל³.

יום רביעי ברכה על משקאות בתוך הסעודה

מכיוון ש"אין אכילה בלא שתייה", נחשבים המים ושאר המשקאות שנוהגים לשתותם בסעודה כבאים מחמת הסעודה, ולכן אין לברך עליהם כיוון שנפטרים הם בכרכת הלחם, אפילו אם האדם היה צמא קודם לכן. אבל לגבי תה או קפה שחור, שלא רגילים לשתותם דווקא בתוך הסעודה, ולכן כשמביאים אותם כקינוח סעודה, נחלקו הפוסקים האם יש לברך עליהם, ומספק אין לברך עליהם. אבל קפה שחור המוגש בסוף החתונה בכוסות קטנים אחרי סילוק השולחנות יש לברך עליו⁴.

יום חמישי ברכה על היין ומשקאות חריפים בתוך הסעודה

אמרו חכמים, שמפני חשיבותו של היין יש לברך עליו בתוך הסעודה, אלא שבשבתות וימים טובים אין לברך על היין בסעודה כיוון שהקידוש הוא מצרכי הסעודה ונפטר בכרכת "הגפן" שבקידוש, ואף השומעים את הקידוש שטעמו מהיין נפטר בכרכה זו. אולם ברכת "הגפן" בהבדלה אינה פוטרת את שתייתו בסעודה שלאחריה, אלא אם-כן חשב בזמן הברכה לשתותו בסעודה. ולגבי משקאות חריפים המוגשים בתוך הסעודה לאמירת "לחיים" וכדומה דנו הפוסקים האם יש לברך עליהם, והיו שניסו לחלק במטרת הבאתם ולחייב ברכה במצבים שונים אפילו בתוך הסעודה, אלא שהדעה הרווחת למעשה שאין מברכים עליהם כלל בתוך הסעודה⁵.

יום שישי ברכה על הגלידה בתוך הסעודה

נחלקו הפוסקים האחרונים האם יש לברך על גלידה המוגשת בקינוח הסעודה. שהרי הגלידה עשויה ממשקה שקפא, ולמעשה נוהגים שלא לברך על משקאות בתוך הסעודה, ואפילו כששותה משקאות מתוקים בסוף הסעודה כיוון שיתכן ששותה אף מחמת צימאון הבא מהמאכל ולכן אין מברכים עליו, ולפי זה כתבו שגם על הגלידה שקפואה היטב אין לברך, ומאדמו"ר הזקן משמע שנחשבת כמאכל, שכן דבר שאין דרך לשתותו בבת אחת אלא מתעכב בפה מעט ועובר לעיסה כלשהי עד שנבלע אינו כמשקה אלא כמאכל. וכיוון שהגלידה באה רק לקינוח ולא להשביע אינה נפטרת בכרכת הפת ויש לברך עליה שהכל⁶.

3. טוש"ע וני"כ או"ח סקע"ז; שו"ע אדה"צ שם וראה שם סקע"ד ס"ב בחצעי; סדרבה"נ פ"ד ס"ב-ס"ד וס"ה; פסק"ת סקע"ז ס"ה-ו.
4. ברכות מא, ב ובתוס' ד"ה אי הכי שם; טוש"ע וני"כ או"ח סקע"ד ס"ז; שו"ע אדה"צ שם ס"ב; סדרבה"נ פ"ד ס"ז (משקאות); וראה פסק"ת סקע"ז ס"ח וע"ע בהע' 25 שם.
5. ברכות מב, ב; טוש"ע וני"כ ושו"ע אדה"צ או"ח סקע"ד ס"א ואילן; סדרבה"נ פ"ד ס"ז-י.
6. ראה שו"ע אדה"צ או"ח סק"ח ס"ח; וראה סדרבה"נ פ"א ס"ט ופ"ח ס"ח (הגדרת מאכל); שו"ת קנין תורה ח"ד ס"יט (אין מברכים); שו"ת שבת הלוי ח"א ס"ה בהערות לסקע"ד ס"ז (גלידה כקינוח ולא כמשקה ומברכים בסעודה); וראה פסק"ת סקע"ד ס"ג.

סמס לרב

smslarav.co.il

הרב מנחם כהן

רב בית קהילת חב"ד בית מנחם, באר שבע וחבר מכון הלכה חב"ד

מה מברך המריח הדם במוצאי שבת ובשאר ימי השבוע?

במוצאי שבת נוהגים לברך על כל סוגי הבשמים 'בורא מיני בשמים', מפני שלא כולם בקיאים בכרכות ובכרכה זו יוצאים ידי חובה בכל מקרה (ולכן כדאי להניח חתיכת מור בתוך הבשמים שמברכים עליהם במוצאי שבת, כדי לברך ברכת בורא מיני בשמים כהלכה). בשאר ימי השבוע מברכים את הברכה הראויה - 'בורא עצי בשמים'.

שו"ע אדה"צ ס" רצ"ז ס"ג; סדרבה"נ פ"א ס"ב.

הרב דניאל גראבסקי

דיין ומורה צדק, עיה"ק ירושלים וחבר מכון הלכה חב"ד

האם נשים יכולות להתפלל תפילת ערבית?

אישה שרוצה יכולה להתפלל ערבית יכולה, יש לומר בלי נדר בהתחלה, כדי שלא יהפוך לחיוב.

שו"ע אדה"צ ס" ק"ו ס"ב.

הרב עמנואל חביב

רב בית הכנסת חב"ד שכונת התמר, ביתר עילית וחבר מכון הלכה חב"ד

האם מותר לקרוא לילד בכינוי שלא כל כך דומה לשם המלא?

אם אין בכינוי סוג של פגיעה בכבוד הילד, או שנעשה שלא ברצון הילד, אין בעיה בדבר, כפרט אם מידי פעם אתם קוראים לו בשמו המלא.

שו"ע חו"מ ט" רכ"ח ס"ה.